

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum prudentia, iustitia, temperantia fortitudo, sint dicendæ quatuor
virtutes Cardinales.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

Am spei fm qd est virtus Theologica, ita. s. qd beati-
tudo eterna iam nō sit futura, sed habita, cessat spēs
huius virtutis: vnde nō est in beatis spes, qd est virtus
Theologica. Pnt autē sācti aliqua sperare in hārēdo
diuino auxilio, vel ad se vel ad alios pertinentia fm
eōdem rōnē spei, nō autē fm ppiā rōnē spei quæ est
Theologica virtus. Et huius exēplū ecōtrario ī ma-
lis accipi pōt. Charitatis n. principale obiectum est
Deus: vnde quādiu aliqis diligit Deū, p eandē virtu-
tē charitatis diiigit et proximum in Deo: sed si desi-
nat diligere Deum, poterit qdē diligere proximum
fm naturam, non tamen per virtutem charitatis,
cuius species soluitur remoto principali obiecto.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qd desiderū ibi ponit
non qdem proprie, secundum qd est rei futura, sed
secundum qd excludit fastidium, per modum quo
Eccl. 22. dicitur, Qui edunt me adhuc esurient.

AD SECUNDVM dicēdū, qd timor est respectu mali.
Sub malo autē cōprehēdi pōt oīs defectus. Est autē
triplex hōis defectus. Vnus qdem poenē: & hunc qdē
de principaliter respicit timor seruilis. Alius autē est
defectus culpæ. Et hunc defectū respicit timor filia-
lis vel castus, fm qd est in statu viæ, in quo peccare
possumus. neutro autē modo erit timor in patria
sublata pte culpæ & poenæ, fm illud Prou. 1. Abū
dātia perfruct, malorū timore sublato. Est autē ter-
tius defectus naturalis. fm qd qlibet creatura in infi-
nitū distat a Deo. Qui defectus nunquā tollitur. Et
hūc defectū respicit timor reuerētialis, qd erit in pa-
tria, qd reuerētiā exhibebit suo creatori ex cōsidera-
tione maiestatis eius, in ppiā desiliē paruitatē: sed
obiectum spei quod est beatitudinē eē futurā, tol-
letur ea superueniēte. Et ideo spes non remanebit.

AD TERTIVM dicēdū, qd cōtinuatio beatitudinis
nō hēt rōnē futuri: qd in quātū aliqis hō sit beatus,
eternitatē participat, ī qua nō est pteritū & futurū:
vnde in beatitudine illa dī vita aeterna. Dato ēt qd ha-
beret rōnē futuri, nō hēt rōnē ardui, respectu eius
qā beatitudinē obtinet. Ex hoc. n. ipso accepit nō
solū facultatē, sed et necessitatē quādā nunquā pec-
candi: sed sp pmanēdi. Et iō totaliter tollit rō spei.

AD QVARTVM dicēdū, qd rō illa pcedit de eo
qd cadit sub spe, non principaliter, sed secundario.

AD QVINTVM dicēdū, qd quādiu remanet pnci-
pale obiectū spei, eadē virtute spei spat aliqis bona
sibi & alijs: sed remoto principali obiecto, pōt qdē
alijs sperare aliquo modo, sed non fm virtutē spei.

AD SEXTVM dicēdū, quod eo modo conue-
nit sanctis orare, sicut & sperare: non quidem per
virtutem spei, quæ ponitur Theologica virtus.

AD SEPTIMVM dicēdū, qd si accipiat primū pnci-
piū mouēs ad terminū, verū est idē eē pncipiū mo-
tus ad terminum, & qetis ī termino: sed si accipiat
aliqd secundarium & instāle, qdā sunt pncipia mo-
tus, qd cessant, cum puentum fuerit ad terminum, si-
cut naus cessat, & impulsio vēti cū puētum fuerit
ad portum. Et hoc mō charitas qd est primum mo-
uēs, manet in termino beatitudinis, nō autē spes qd
est secundarium principium appropriatum motu.

AD OCTAVVM dicēdū, qd auctoritates ille lo-
quunt de iustitia & rectitudine vitæ, secundum sta-
tum p̄sentis vitæ, quo mouentur ad rectitudinē.

AD NONVM dicēdū, qd certitudo quæ est in
beatis de perpetua stabilitate, non est per aliquid,
quod expectetur futurum, sed per id quod iam ac-
ceperunt: vnde non pertinet ad rationem spei.

AD X. dicēdū, quod sicut Philosophus di-

cit in 3. Physico. in motibus accipiuntur magis, &
minus loco contrariorum, vt magis, & minus albi
loco albi, & nigri: & similiter magis, & minus bo-
num loco boni, & mali. Sic igitur beatitudo super-
ueniens euacuat spem, non sicut bonum malum,
sed minus bonum: sicut iuuentus pueritiam.

AD XI. dicēdū, qd obiectum alicuius virtutis
pōt deesse dupliciter. Vno modo, cū possibilitate
habēdi. Et sic etiā obiecto nō habito pōt esse actus
virtutis, & virtus super hac cōditione, si factus ad
esset. Alio modo, cū impossibilitate habēdi. Et sic
nec habitus, nec actus manet. Frustra n. remaneret
Et hoc mō tollit obiectū spei in patria: qd nūquam
de cetero erit possibile beatitudinem esse futurā.

AD XII. dicēdū, qd fortitudo illa, quæ erit in san-
ctis, nō erit cōsequens ex principio p̄sententis
est ex perfecta inhēsiōne ad omnipotentē Deū, nō
autē erit ordinata, vt ad finē, sed magis sine cōse-
quens, vt dictum est. Et ideo non est similis rōe
spei, quæ non datur, nisi propter motum in finem.

AD XIII. dicēdū, qd maiestas Dei nō est minor
quàm eius bonitas. Sed charitas alio modo se ha-
beret ad bonitatem, quàm spes ad maiestatem: quia
charitas de sui ratione importat vnionem. Et ideo
perficitur in patria. Spes autem importat distantiam,
quæ repugnat statui patriæ.

AD XIV. dicēdū, qd fides, & spes habent rōnē
fundamenti, vel parietis ex parte eius, qd est p̄fecti-
ōnis in eis. Ex eo, qd fides inhæret primæ verita-
ti: spes autē summæ maiestati: non autē ex hoc est
imperfectio in vtraque, in quantum fides est non
apparentiū, & spes non habitōriū. Et ideo in statu
perfectæ beatitudinis, quando charitas, quæ nihil
de iui ratione imperfectiois importat p̄fecturæ,
fidei succedet perfectus fundamentum maiestatis vi-
sio aperta, & spei perfectior paries, scilicet cōmpe-
hensio plena, secundum illud 1. Cor. 9. Sic certus
vt comprehendatis.

AD XV. dicēdū, qd gloria corporis detrahunt
in sanctis a gloria animæ. Et ideo habentibus glo-
riam animæ, quæ est potior, gloria corporis non
habet rationem ardui.

AD XVI. dicēdū, qd Christus sperauit secun-
dum communem rationem spei: non autem
buit spem, quæ est virtus Theologica, quia beati-
tudo non erat ei futura, sed p̄sēns.

QVÆSTIO V.

De virtutibus Cardinalibus.

In quatuor articulos diuisa.

¶ Primo enim queritur, Vtrum prudentia, iustitia,
fortitudo, & temperantia sint virtutes Cardina-
les.

¶ Secundo, Vtrum virtutes sint connexæ, vt quæ ha-
bet vnā, habeat omnes.

¶ Tertio, Vtrum omnes virtutes in homine sint
æquales.

¶ Quarto, Vtrum virtutes Cardinales maneat in
patria.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Prudentia, Fortitudo, & Temperantia sint
virtutes Cardinales.

QVÆSTIO est de virtutibus Cardinalibus. Et primo q̄rit, vtrū illæ sint quatuor
virtutes Cardinales. scilicet Prudentia, Iustitia,
Fortitudo, & Tēperantia. Et vtrū p̄ nō sūt
cū

enim q̄ nō distinguuntur adinuicē, nō debēt adinuicem connumerari, quia distinctio est causa numerū, vt dicit Dam. Sed prædictæ virtutes nō distinguuntur adinuicem, dicit. n. Greg. in 22. Morali. Prudentia vera non est, quæ iusta, & temperans, & fortis non est: nec perfecta temperantia, quæ fortis, iusta, & prudens non est: neque fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & iusta non est: nec vera iustitia, quæ prudens, fortis, & temperans non est. ergo nō debent dici hæc quatuor virtutes Cardinales.

¶ 1 Præ. Virtutes videntur dici Cardinales, ex eo q̄ sunt alijs principales: vñ quas quidam Cardinales aliquando principales vocat, vt patet p̄ Greg. 22. Moraliū. Sed cū finis principalis sit huius, quæ sunt ad finem, principales esse videntur virtutes Theologicae, quæ habet vltimū finē p̄ obiecto, q̄ prædictæ virtutes quæ sunt circa ea, quæ sunt ad finem: ergo nō debent dici prædictæ quatuor virtutes Cardinales.

¶ 2 Præ. Ea q̄ sunt diuersorum generum, nō debent poni in vna coordinatione: sed prudentia est in genere virtutū intellectualiū, vt patet in 6. Ethic. Aliæ vero res sunt virtutes morales. ergo inconuenienter ponuntur prædictæ quatuor virtutes Cardinales.

¶ 3 Præ. Inter intellectuales virtutes sapientia est principalior quàm prudentia, vt Philo. probat in 6. Ethico. quia sapientia est de diuinis, prudentia autē est de humanis. Si igitur debuit aliquid virtutis intellectualis poni inter virtutes Cardinales, potius debuit poni sapientia quàm prudentia.

¶ 4 Præ. Ad virtutes Cardinales aliæ debēt reduci. Sed Philo. in 2. Ethic. cōdiuidit quædam alias virtutes fortitudinē, & temperantiam, liberalitatem, & magnanimitatem, & huiusmodi, quæ sic non reducuntur. non ergo prædictæ virtutes sunt Cardinales.

¶ 5 Præ. Illud, qd̄ nō est virtus, non debet poni inter virtutes Cardinales: sed temperantia non videtur esse virtus: non. n. habet alijs virtutibus habitus, ut patet in Paulo q̄ habebat oēs alias virtutes, & tamē temperantia non habebat: inerat. n. adhuc in membris eius concupiscentia, s̄m illud Roma. 7. Video alia legem in membris meis repugnantem legi mēris meæ. Temperatus autem differt in hoc a cōtinēte, q̄ temperatus non habet concupiscentias prauas, continens autē habet, sed non sequitur eas, ut patet per Philo. in 7. Ethico. ergo inconuenienter enumerantur prædictæ quatuor Cardinales virtutes.

¶ 6 Præ. Sicut per virtutē homo ordinat ad seipsum, ita & ad proximū. Sed quæ virtutes ponuntur quibus homo ordinat ad seipsum. s. fortitudo, & temperantia ergo etiā duæ virtutes debent poni quibus aliquis ordinat ad proximū, & non solum iustitia.

¶ 7 Præ. Angu. dicit in lib. de Moribus Eccle. q̄ virtus est ordo amoris. Sed amor gratiē comprehendit sub duobus præceptis. s. dilectionis Dei, & proximi. ergo nō debēt esse, nisi duæ virtutes Cardinales.

¶ 8 Præ. Diuersitas materiae, quæ est s̄m extensionē, facit solum diuersitatem secundum numerum: diuersitas autem materiae, quæ est secundū diuersas acceptiones forma, facit differentiā secundum genus: pp̄ quod corruptibile, & incorruptibile differunt genere, ut dicitur 10. Metaph. sed prædictæ virtutes differunt s̄m diuersitatem materiae habentis rationem diuersam recipiendi formam: nam modus rationis circa materiam temperantiae ponitur secundum refranationē passionum, circa materiam autē fortitudinis secundum quēdam conatum ad id a quo passio retrahit. ergo prædictæ virtutes diffe-

A runt genere. non ergo debent coniungi in vna ordinatione virtutum cardinalium.

¶ 10 Præ. Ratio virtutis moralis sumitur secundum quod attingit rationem, vt patet per Philosophum in 2. Ethicor. Qui definit virtutem per hoc, quod est secundum rationem rectam: sed ratio recta est regula regulata a prima regula, quæ est Deus, a qua etiam virtutem regulandi habet. ergo virtutes morales præcipue habent rationem virtutis ex eo, quod attingunt primam regulam scilicet Deū. Sed virtutes Theologicae quæ sunt circa Deum, non dicuntur cardinales. ergo neque virtutes morales debent dici cardinales.

¶ 11 Præ. Principalis pars animæ est ratio: sed temperantia & fortitudo non sunt in ratione, sed sunt irrationabilium partium, vt Philo. dicit in 3. Ethic. ergo non debent poni virtutes cardinales.

¶ 12 Præ. Laudabilius est dare de suo, q̄ reddere vel non auferre alienum. Sed primum pertinet ad liberalitatem, secundum ad iustitiā. ergo liberalitas magis debet poni virtus cardinalis, quàm iustitia.

¶ 13 Præ. Illud maxime vñ esse virtus cardinalis, qd̄ est firmamentum aliorum. Sed hmoi est humilitas. Dicit. n. Greg. q̄ qui ceteras virtutes sine humilitate congregat, quasi pulueres in vētum portat. ergo humilitas debuit poni inter virtutes cardinales.

¶ 14 Præ. Virtus est perfectio quædam, vt patet per Philo. in 6. Phys. Sed sicut dicitur Iac. 1. Patientia perfectum opus habet. ergo patientia tanquam perfectior poni debuit inter virtutes Cardinales.

¶ 15 Præ. Philo. dicit in 4. Ethic. q̄ magnanimitas operatur magnū in virtutibus, & est velut ornamētū alijs virtutibus. Sed hoc maxime vñ pertinere ad principalem virtutis. ergo magnanimitas videt esse virtus Cardinalis. Inconuenienter igitur annumerantur prædictæ quatuor virtutes Cardinales.

SED CONTRA, est quod Ambrosius dicit super illud Luca, Beati pauperes spiritu. Scimus virtutes esse quatuor Cardinales: temperantiam, iustitiam, prudentiam, fortitudinem.

RESPON. Dicendum, q̄ cardinalis a cardine dicitur, in quo ostium vertitur, secundum illud Prover. 26. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. vnde virtutes cardinales dicuntur in quibus fundatur vita humana. per quā in ostiū introitur: vita autē humana quæ est hōi proportionata, in hoc hōie inuenitur. Primo quidem natura sensitua, in qua cōuenit cum brutis: ratio practica quæ est hōi propria secundum suum gradum, & intellectus speculatiuus qui non perfecte in hōie inuenitur, sicut inuenitur in Angelis, sed secundum quandam participationem aīæ. Ideo vita contemplatiua non est proprie humana, sed super humana: vita autem voluptuosa quæ inhæret sensibilibus bonis, non est humana, sed bestialis: vita ergo proprie humana est vita actiua, quæ consistit in exercitio virtutum moralium. Et ideo proprie virtutes cardinales dicuntur in quibus quodāmodo vertitur & fundatur vita moralis, sicut in quibusdam principijs talis vite: pp̄ quod & huiusmodi virtutes principales dicuntur. Considerandum est autem, q̄ de rōne actus virtuosius quatuor existunt. Quorum vnum est, vt substantia ipsius actus sit in se modificata, & ex hoc actus dicitur bonus, quasi circa debitam materiam existens, vel debitis circumstantijs vestitus. Secundum autē est, vt actus sit debito modo se habēs ad subiectū, ex quo firmiter subiecto inhæreat. Tertium autē est, vt actus sit debito modo

Cap. 6. 10. 5

Cap. 10. in Prin. tom. 5.

Homil. 7. in Euang. in h. ne illius.

Lib. 7. Phys. c. 17. & 18. tom. 2.

Cap. 3. ante med. tom. 5.

Lib. 5. super Iud. 1. illud de sermone lesu & beatitudinibus a med. to. 5. Idem 1. 2. q. 61. art. 1. Et 1. serm. de 318 q. 222. 1.

lib. 3. cap. 8. 1. med. 8. Ca. 1. 1. med.

cap. 10. 1. 5.

cap. 3. & 5. tom. 5.

Ca. 6. 10. 5.

cap. 7. 10. 5.

cap. 9. circa hanczo.

lib. 14. 10. 5.

modo proportionatus ad aliqd extrinsecum, sicut ad finē. Et hæc qdem tria sunt ex parte eius, quod per rōnem dirigitur. Quartum autē ex parte ipsius rōnis dirigentis. scilicet cognitio. Et hæc quatuor Philosophus tangit in 2. Ethic. ubi dicit q non sufficit ad virtutem q aliqua sint iuste vel temperate comparata, quod pertinet ad modificationem actus. Sed alia tria requiruntur ex parte operantis. Primum quidem ut sit sciens, quod pertinet ad cognitionē dirigentem. Deinde q sit eligens, & reeligens propter hoc, id est propter debitum finē, quod pertinet ad rectitudinē actus in ordine ad aliqd extrinsecū. Tertium est si firme & immobiliter adhaereat & operetur. Hæc igitur quatuor, scilicet cognitio dirigens, rectitudo, firmitas, & moderatio, & si in omnibus virtutis actibus requirantur, singula tamen horum principalitatem quandam habent in specialibus quibusdam materijs & actibus. Ex parte cognitionis practicae tria requiruntur. Quorum primum est cōsiliū, secundum est iudicium de consilijs, sicut etiam in ratione speculativa invenitur inventio, vel inquisitio, & iudicium. Sed quia intellectus practicus præcipit fugere, vel prosequi quod non facit speculativus intellectus, ut dicitur in 3. de Anima, ideo tertio ad rōnem practicae pertinet præmeditari de agendis, & hoc est præcipuū ad quod alia duo ordinantur. Circa primum autem perficitur homo per virtutem eubulæ, quæ est bene cōsiliativa. Circa secundum autem, perficitur homo per finesim, & gnōnem, quibus homo fit bene iudicativus, ut dicitur in 6. Ethic. Sed per prudentiam fit ratio bene præceptiva, ut ibidem dicitur. Unde manifestum est, q ad prudentiam pertinet id, quod est præcipuū in cognitione dirigente. Et ideo ex hac parte ponitur prudentia virtus cardinalis. Similiter etiā rectitudo actus per comparisonem ad aliqd extrinsecum, habet quidem rationem boni & laudabilis etiam in his, quæ pertinent ad vnum fm seipsum, sed maxime laudatur in his quæ sunt ad alterū, quando, si homo actum suum rectificat non solum in his quæ ad ipsum pertinent, sed etiā in his in quibus cum alijs communicat. Dicit enim Philosophus in 3. Ethic. q multi in proprijs quidem virtute vti possunt, in his autem quæ sunt ad alterum non possunt. Et ideo iustitia ex hac parte modo coaptatur, & adequatur alijs, cum quibus communicare habet: unde & vulgariter dicitur iusta illa, quæ sunt debito modo coaptata. Moderatio autem, siue refrenatio ibi præcipue laudem habet & rationem boni, ubi præcipue passio impellit, quam rō refrenare dēt, ut ad mediū virtutis perveniat. Impellit autē passio maxime ad prosequendas delectationes maximas, quæ sunt delectationes tactus. Et ideo ex hac parte ponitur cardinalis virtus tēperantia, quæ reprimit cōcupiscētijs delectabiliū fm tactum. Firmitas autē præcipue laudē hēt & rōnem boni in illis, in quibus passio maxime movet ad fugā. Et hoc præcipue est in maximis periculis, quæ sunt pericula mortis. Et ideo ex hac parte fortitudo ponitur virtus cardinalis, per quā homo circa mortis pericula intrepide se hēt: harū autē quatuor virtutū prudētia qdem est in rōne, iustitia autē est in voluntate. Fortitudo autē in irascibili, tēperantia autē in concupiscibili, q solæ potētiæ possunt esse principia actus humani. i. volūtarij: unde patet rō virtutum cardinaliū, tū ex parte modorū virtutis, quæ sunt quali rōnes formales, tū

etiā, ex parte materijs, tum etiam ex parte subiecti. Ad primum ergo dicendum, q de pdictis quatuor virtutibus Cardinalibus aliqui dupliciter loquuntur. Quidā. vnum pdictis quatuor nominibus ad significādū generales modos virtutū, puta cōm cognitionē dirigentē, vocātes prudentiā, cōm rēctitudinē adēquātē actus humanos, vocātes iustitiā, cōm moderatiōnē refrenantē appetitū hominis a tēporalibus bonis, vocātes temperantiā, cōm firmitatem animi stabilientē hominem in bono, insulū quorūcumq; malorū, fortitudinē appellantes. Et ita vti hiis nominibus Aug. in lib. de moribus Eccle. Et fm hoc pot intelligi pdictum verbum Greg. qd vna harū cōditionum ad verā virtutis rōnem nō sufficit, nisi oēs pdictæ cōditiones cōcurrant. Secundum hoc ergo pdicta quatuor dicuntur quatuor virtutes, nō pp diuersas species habituum, quæ attenduntur secundū diuersa obiecta, sed fm diuersas rōnes formales. Alij verō sicut Arist. in lib. Ethic. loquunt de pdictis quatuor virtutibus fm sunt speciales virtutes determinatæ ad proprias materias. Et fm hoc etiā potest verificari dictū Greg. per modum. n. cuiusdam redundantijs, pdictæ virtutes sunt circa illas materias, in quibus possunt cōmendantur prædictæ generales quatuor virtutes cōditiones: vnde fm hoc fortitudo temperans est, & tēperantia fortis, qd qui pot refrenare appetitum suum ne cōsequatur cōcupiscētijs delectationū, qd pertinet ad temperantiam, multo magis potest refrenare motū audaciz in periculis. Et similiter pot stare firmus cōtra pericula mortis, multo magis pot stare firmus cōtra illecebras voluptatū. Et fm hoc id, quod est principaliter temperantia, nō sit ad fortitudinē, & cōuerso, & eadē rē in alijs. Ad secundum dicendū, q in fine appetitus hominis quiescit: & ideo virtutum Theologarum, q sunt circa finem vltimum principalitas nō comparatur cardini q mouet, sed magis fundamento, & ceteri quæ sunt stātia, & quiescentia, secundum illud ad Ephes. 3. In charitate radicari, & fundari. Ad tertium dicendū, q fm Philosophus in 6. Ethic. prudentia est recta rō agibilium. Agibilia autem dicuntur moralia opera, ut ex his quæ ibi dicuntur patet. Et ideo prudentia conuenit cum moralibus virtutibus, quantum ad sui materiam. Et propter hoc connumeratur eis, licet quantum ad suam essentiam, vel subiectum, sit intellectualis. Ad quartum dicendū, q sapientia ex hoc ipso q nō est circa humana, sed circa diuina, nō cōuenit cū virtutibus moralibus in mā: unde nō cōnumeratur virtutibus moralibus, ut simul eū eis dicitur Cardinalis virtus, qd ipsa rō cardinis repugnat cōbinationi, qd non est sicut ostium, quo intratur ad aliqd aliud, sed magis actio moralis est ostium, per quod ad contemplationem sapientiæ intratur. Ad quintum dicendū, q si prædictæ quatuor virtutes accipiuntur fm q significant generales cōditiones virtutū, fm hoc oēs virtutes speciales quibus Philosophus tractat in lib. Ethic. reducuntur ad has quatuor virtutes, sicut species ad genus. Si vero accipiuntur secundum, q sunt speciales virtutes circa quāsdam materias principales, sic alie reducuntur ad eas, sicut secundarium ad principale, ut etiam quæ moderatur delectationem iudi potest reduci ad temperantiā, quæ moderatur delectationem actus unde, & Tullius in secundo Rhetorice ponit alias virtutes esse partes harū quatuor. Quod potest intelligi.

Phil. 6. 3. tom. 5.

Phil. 6. 4. tom. 5.

Phil. 6. 4. tom. 5.

Phil. 6. 10. & 11. tom. 5.

Cap. 1. in cor. med. & fin.

Intelligi dupliciter, vno modo q̄ sint partes subie...

Ad vi. dicendū, q̄ non est de ratione tēperātia; q̄ oēs prauas concupiscentias excludat; sed q̄ tēperatus non patiat̄ aliquas tales concupiscentias vehemētes & fortes, sicut patiat̄ illi, qui nō studuerunt concupiscentias refrānare. Paulus igitur patiebatur concupiscentias inordinatas propter fomitis corruptionē; nō tñ fortes neq; vehemētes, q̄ audebat eas reprimere castigādo corp̄ suū & in seuitate redigēdo; vnde vere tēperatus erat.

Ad vii. dicendū, q̄ iustitia per quā ordinamur ad alterū, nō est circa passiones proprias, sed circa operationes, quibus cōicamus cū aliis, sicut sunt emptio & venditio, & alia hmōi. Tēperantia autē, & fortitudo sunt circa proprias passiones. Et ideo sicut in homine est vna vis appetitiua sine passione, volūtas: dūc autē cū passionē, i. concupiscentiā & irascibili: ita est vna virtus cardinalis ordinans ad proximū, dūc autē ordinātes homē ad seipsū.

Ad viii. dicendū, q̄ charitas dī esse oīs virtus nō essentialiter, sed casualiter, quia, sicut charitas est mater omnī virtutū. Sēper autē effectus magis multiplicatur q̄ causa, & ideo oportet aliarum virtutū esse maiorem multiplicatē, quā charitatis.

Ad ix. dicendū, q̄ diuersa rō receptionis pōt esse, vel ex parte materiæ quæ receptiua est formæ, & talis diuersitas facit diuersitatem generis: vel ex parte formæ, quæ diuersimode receptibilis est in materia. Et talis diuersitas facit diuersitatem speciei: & ita est in proposito.

Ad x. dicendū, q̄ virtutes morales attingunt rōnē sicut regulā proximā: Deū autē sicut regulā primā. Res autē specificantur secundum propria & proxima principia, nō secundū principia prima.

Ad xi. dicendū, q̄ principalis pars hominis, est pars rationalis. Sed rōnale est duplex, s̄per essentialē & per participationem. Et sicut ipsa rō est principalior, quā vires participantē ratione: ita etiam prudentia est principalior, quā alie virtutes.

Ad xii. dicendū, q̄ virtutes cardinales dicuntur principaliores oīs aliis, nō quia sunt oīs aliis perfectiores: sed quia in eis principaliter versat̄ humana vita, & super eas alie virtutes fundātur. Manifestū est autē, q̄ humana vita magis versat̄ur circa iustitiam, q̄ circa liberalitatē, vti mur autem iustitia ad omnes: liberalitate autē ad paucos, ipsa autē liberalitas supra iustitiā fundatur: non, n. esset liberalis donatio nisi aliquis daret de suo: per iustitiā autem distinguuntur propria ab alienis.

Ad xiii. dicendū, q̄ humilitas firmat oēs virtutes indirecte, remouendo quæ bonis virtutum operibus insidiantur, vt peccant: sed in virtutibus cardinalibus firmantur alie virtutes directe.

Ad xiiii. dicendū, q̄ patientia includit in fortitudine, nā fortis hē: id qd est patētis, vt. l. non cōturbetur ex imminētib. malis, & ēt addit amplius, vt. l. in mala imminētia exiliat̄ s̄m q̄ oportet.

Ad xv. dicendū, q̄ ex hoc ipso q̄ magnanimitas est ornatus aliarū virtutū, manifestatur q̄ alias virtutes p̄supponit, in quibus fundatur. Et ex hoc apparet, quod alie sunt magis principales q̄ ipsa.

ARTICVLVS II.

Secundo q̄ritur, vtrū virtutes sint cōnexæ; vt q̄ hēt vnā, habeat oēs. Et videtur quod non. Di-

A cit Beda super Lucā, q̄ sancti magis humiliantur de virtutibus quas non habent, quā extollātur de virtutibus quas habent, ergo quasā habēt & quasdam nō habent, non ergo virtutes sunt connexæ.

¶ 2 Præ. Hō post penitentiā est in statu charitatis: de his autē patit̄ difficultatē operandi pp̄ cōsuetudinē p̄cedentē, vt dicit Aug. contra Iulianū. Et sic hmōi difficultas v̄r provenire ex habitu cōtrario virtuti, p̄ malā cōsuetudinē acquisitā, cū quo nō pōt simul esse virtus ei cōtraria. ergo aliquis pōt habere vnā virtutē, s. charitatem, & carebit aliis.

¶ 3 Præ. In omnibus baptizatis charitas inuenit̄: sed quidā baptizati non habent prudentiā, vt patet maxime in morionibus, & phreneticis, qui nō possunt esse prudētes secundū Philosophū; & ēt in quibusdā adultis simplicibus, qui non bene vidētur esse prudentes: cū non sint bene consiliariui, quod est opus prudentiæ. non ergo qui habet vnā virtutē, s. charitatem, habet omnes alias.

¶ 4 Præ. Secundū Philo. in 6. Ethic. prudentia est recta rō agibili, sicut ars est recta rō factibili. Sed hō pōt habere rectam rationē circa vnū genus factibiliū, puta circa fabrilis, & nō habebit rectā rōnē, puta circa alia artificialia, ergo ēt pōt hēre prudentiā circa vnum genus agibiliū, puta circa iustitiam, & nō habebit circa aliud genus, puta circa fortitiam, & ita poterit habere vnā virtutē absque alia.

¶ 5 Præ. Philo. dicit in 4. Ethic. q̄ non oīs liberalis est magnificens, & tñ vtrumq; est virtus. s. liberalitas, & magnificencia, & similiter dicit, quod aliq̄ sunt moderati, non tamen magnanimi. non ergo quicumq; habet vnā virtutē, habet omnes.

¶ 6 Præ. Apostolus dicit 1. ad Cor. 12. Diuisiones gratiarū sunt, & postea subdit. Alij datur p̄ spiritū sermo sapiētia: alij sermo sciētia (q̄ sūt intellectuales virtutes) alij fides (q̄ est virtus Theologica) ergo aliquis habet vnā virtutē & non habet aliam.

¶ 7 Præ. Virginitas est qdā virtus, vt Cyp̄. dicit. Sed multi habēt alias virtutes, qui nō habēt virginitatē, ergo nō quicumq; hēt vnā virtutē, habet oēs.

¶ 8 Præ. Phil. dicit in 6. Ethic. q̄ Anaxagorā qdā, & Thaletē sapiētēs qdā dicimus, nō autē prudentes: sed sapiētia & prudentia sūt qdā virtutes intellectuales: ergo aliquis pōt habere vnā virtutē sine aliis.

¶ 9 Præ. Phil. in eodē lib. dicit, q̄ quidā habēt inclinationē ad vnā virtutē, & nō ad aliā. potest ergo cōtingere, q̄ aliquis exercitetur in adū. vnus virtutis, & nō i actib. alteri: sed ex exercitio actū acquirunt qdā virtutes, vt patet per Philo. in 2. Ethic. ergo saltem virtutes acquisitæ non sunt connexæ.

¶ 10 Præ. Virtus & si s̄m aptitudinē sit annexa, tñ s̄m esse perfectū nō est annexa, vt dī in 2. Ethic. manifestū est ēt q̄ nō est a fortuna q̄ s̄m sunt a fortuna, sunt p̄ter electionē. Relinquitur ergo q̄ virtus requiratur in nobis vel a proposito vel a Deo: sed a proposito (vt v̄) potest acquiri vna virtus sine alia, quia vnus pōt habere intentionē ad acquirēdū vnā virtutē, & nō aliā. Similiter ēt & a Deo, quia aliquis pōt petere a Deo vnā virtutē & non aliā, ergo oīs modis vna virtus potest esse sine alia.

¶ 11 Præ. Finis in moralib. cōparatur ad actus virtutū in moralibus, sicut in demonstratiuis principiis ad cōclusiones: sed hō pōt hēre vnā cōclusionē sine alia. ergo pōt habere vnā virtutē sine alia.

¶ 12 Præ. Aug. dicit in quadam epist. de sententia Iacobi, quod non est diuina sententia, qua dicitur, qui habet vnā virtutē, habet omnes, & q̄ homo pōt habere vnā virtutē sine alia, puta misericordiā, & nō continentia, sicut & in mēbris corporis.

Quæst. dis. S. Tho. NN vnum

Cap. 5. to. 5.

Cap. 2. non procul a p. rom. 5.

Ca. 7. a medio tom. 5.

Ca. 13. to. 5.

Cap. 1. & 2. tom. 5.

Ca. 1. clarine ab 6. ad 13. tom. 5.